

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 29 квітня 2022 року)

Суми
2022

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Гончаренко А. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук (Сумський державний університет);
Зякун А. І., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Льницький В. І., д-р іст. наук (Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка);
Каганов Ю. О., д-р іст. наук (Запорізький національний університет);
Камьонка М., д-р габ. (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Польща);
Король В. М., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Котляр Ю. В., д-р іст. наук (Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв);
Куліш А. М., д-р юрид. наук (Сумський державний університет);
Лебідь А. Є., д-р філос. наук (Сумський державний університет);
Лобко Н. В., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Нестеренко В. А., канд. іст. наук (Сумський державний університет);
Черкасов А. А., д-р іст. наук (Cherkas Global University, США).

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 9 від 16.06.2022 р.)

Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи : матер. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 29 квітня 2022 р.) / ред. колегія : В. М. Власенко, А. В. Гончаренко, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2022. – 433 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, виголошені в рамках ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 1022 від 20 грудня 2021 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

© Сумський державний університет, 2022

ГРІНЧЕНКО Віктор Григорович
кандидат історичних наук, доцент,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет ім. В. Винниченка (м. Кропивницький)

Перша українська виставка народного мистецтва в умовах засилля сталінської пропаганди

Запроваджений у 1930-х рр. в мистецтво метод соцреалізму зробив його керованим і підпорядкованим партійному замовленню. Українське радянське мистецтво з середини 1930-х рр. ізолюється від світу, запроваджується жорстка залежність митців від правлячого тоталітарного режиму.

Характерним для соцреалізму був принцип мистецтва «соціалістичного за змістом і національного за формою». У народному мистецтві це призводило до введення в його органічну структуру поширених сюжетів радянської дійсності з їхньою плакатною зрозумілістю [1, с. 60]. Тематика й сюжет, як правило, ототожнювалися з ідейною значущістю твору. В тогочасних оглядах виставок найкращими творами народного мистецтва вважалися вишивані, ткани та різьблені портрети, політично заангажовані тематичні зображення, а тому майстрів орієнтували на запозичення тематики і сюжетів, які розробляли професійні живописці, графіки, скульптори [2, с. 534].

Все це знайшло своє досить характерне відображення в експозиції Першої української виставки народного мистецтва, організованій у 1936 році (згідно постанови Раднаркому УСРР та ЦК КП(б)У від 7 березня 1936 р.). Джерелом інформації про цю виставку для нас слугувала публікація М. Ятка в журналі «Молодняк» під назвою «Мистецтво звільненого народу» [3].

У 12 залах Українського державного музею, який розташовувався на території Києво-Печерської лаври, було розміщено 5 тисяч різноманітних експонатів народної творчості [3, с. 118]. Загалом тут представили свої вироби 164 сіл та 57 артілей художніх промислів. Надійшли експонати також від 630 окремих майстрів народного мистецтва [3, с. 118].

В контексті зазначених вище тенденцій показовими були, зокрема, вироби полтавських різьбярів з села Диканьки – барельєфи й горельєфи на дереві, які зображали Марію Демченко та Олексія Стаханова, поруддя колгоспниці зі снопами, сільнички зі скульптурною композицією на теми заможного колгоспного життя [3, с. 118].

В одному із залів були представлені портрети Постишева й Косіора, складені із шматків різнокольорової шкіри. Цю художню аплікацію виконав робітник Дніпропетровської фабрики шитва Самаров [3, с. 120].

Просторий зал відводився для експозиції 14 великих килимів-гобеленів. М. Ятко згадує ряд килимів зі сценами з робітничого та колгоспного побуту. Але особливу увагу приділяє опису творів, присвячених

радянським вождям. Серед них – гобелен «Ленін», який за ескізом художника І. Падалки, зробили колгоспниці села Скопці, гобелен «Сталін» (за ескізом художника В. Седяра), гобелен «Клим Ворошилов з колгоспниками» (за ескізом художника М. Рокицького), виконаний майстринями села Решетилівка [3, с. 123–124].

В номері журналу, де була надрукована згадана стаття, було вміщено також і зображення гобеленів «Сталін» (Іл. 1) та «Вожді українського народу» (Іл. 2). На останньому можна впізнати чотирьох представників тогочасної політичної верхівки УСРР – Григорія Петровського, Панаса Любченка, Павла Постишева, Станіслава Косіора.

Зі слів автора статті випливало, що творами, виставленими в залі гобеленів, дуже захоплюються усі, «починаючи від видатних спеціалістів малярства, кінчаючи робітниками різних професій і колгоспниками, що відвідали виставку» та що для популяризації кращих зразків, репрезентованих на виставці, планувалося видати «альбом кольорових репродукцій з перших українських радянських гобеленів» [3, с. 124].

Згадки про представлені на цій виставці предмети повсякдення, які виступали творами декоративно-ужиткового мистецтва, також несли в собі виразний відбиток політичної заангажованості. Прочитуємо деякі фрагменти: «Середину другого залу займають широкі столи, усталені гончарними сервізами, ніби для бучного колгоспного бенкету. ... Незначні деталі різко відокремлюють сучасний колгоспний побут від старого села, підкреслюють нову культуру колгоспного села.

Замість опецькуватих макітер – символу куркульської обжерливості – зручні полумиски, десертні блюдечка, тарілки, підставки для ножів і виделок, які твердо увійшли в колгоспний побут. ... Якщо уважніше придивитися до всіх експонатів, навіть і тих, що не мають яскравих сюжетів з побуту, побачимо як через усі твори проходить основна думка: жити стало краще, жити стало веселіше» [3, с. 120–121].

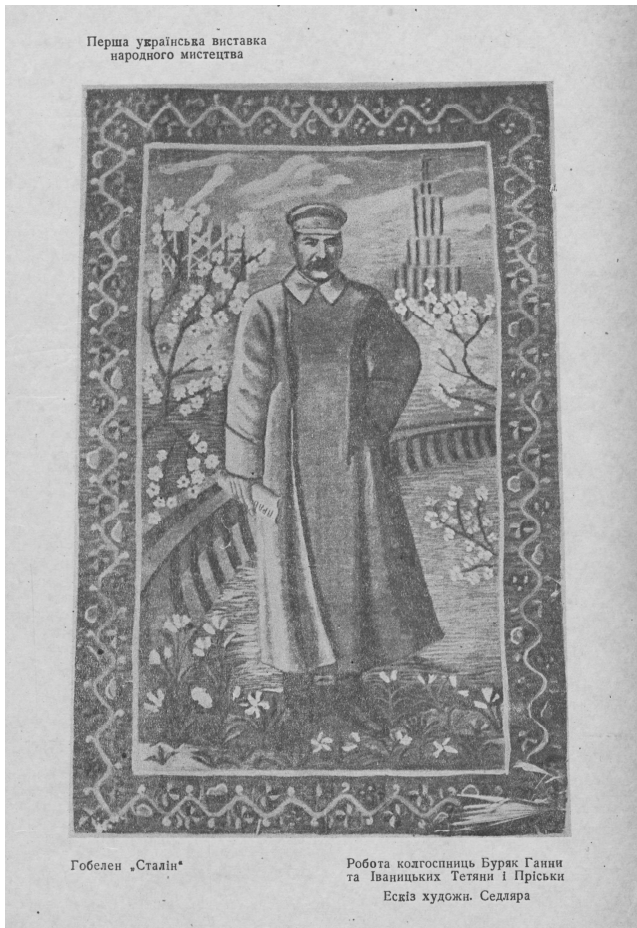
Наприкінці зазначеної статті констатовалося, що виставка доводить те, що «творчість остаточно розкріпаченого українського трудового народу буває з нечуваним піднесенням» [3, с. 125].

Отже, вказані аспекти висвітлення Першої республіканської виставки народного українського мистецтва слугують прикладом класової упередженості художньої критики радянської доби. Однак сам факт проведення подібної виставки мав своє позитивне значення, оскільки вона, незважаючи на нав'язану їй заідеологізованість, репрезентувала також народну культуру високого рівня. Адже на ній була представлена також і творчість деяких українських майстрів (наприклад, Ганни Шостак, Марії Приймаченко, Параски Власенко, Надії Білокінь, Ганни Павленко та інших), яка витримала перевірку часом й дістала заслужене визнання наступних поколінь. Проте цей аспект зазначеної виставки може слугувати темою для окремої публікації.

1. Кара-Васильєва Т. Історія мистецтва ХХ століття: концепція, нові підходи й оцінки // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії: Зб. наук. праць. Київ: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАНУ, 2007. Вип. 7. С. 53–64.

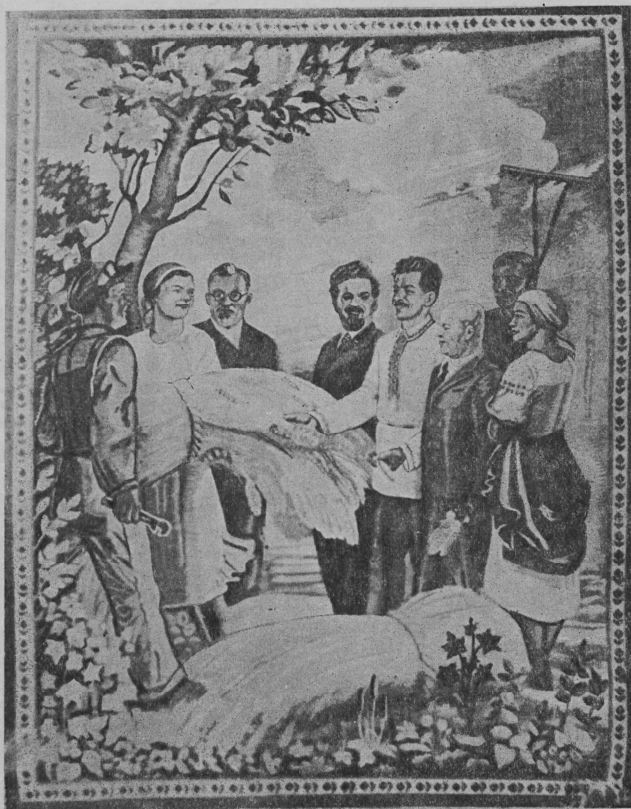
2. Історія української культури: У п'яти томах. Т. 5. Кн. 1. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / Ажнюк Б. М., Бондар М. П., Горбачов Д. О. та ін. Київ: Наукова думка, 2011. 862 с.

3. Ятко М. Мистецтво звільненого народу // Молодняк: літературно-мистецький, громадсько-політичний та науково-популярний журнал [орган ЦК ЛКСМУ]. Харків: «Молодий більшовик», 1936. № 4, квітень. С. 116–125.

Іл. 1. Гобелен «Сталін» («Молодняк». 1936. № 4. С. 4)

Перша українська виставка
народного мистецтва

Гобелен „Вожді українського народу“

Робота колгоспниць Іваницької Тетяни,
Малишко Галки, Кульги Марини, Понамаренко Марусі

Ескіз художн. Вовченка і Цівчинського

Іл. 2. Гобелен «Вожді українського народу»
(«Молодняк». 1936. № 4. С. 132)